

Олександр Мирошниченко – старший викладач кафедри мистецтва естради, Казахський національний університет мистецтв, Астана, республіка Казахстан

Аналізуються процеси трансформації музичного мистецтва Казахстану в контексті змін, що відбулися на межі XX-XXI ст. *Мета* дослідження – виявити специфіку національного стилю та жанрової системи казахстанської музики, а також дослідити інтеграцію західних елементів у традиційні форми музичного мистецтва Казахстану. *Методологія* дослідження спирається на синтез джерелознавчого, культурологічного, мистецтвознавчого, аналітичного та естетичного методів, що забезпечують комплексний огляд предмета дослідження та систематизацію знань.

Результати дослідження свідчать, що казахстанські композитори та виконавці не лише переосмислюють класичні форми, але й створюють оригінальні твори, що інтегрують сучасні тенденції у національні жанри музичного мистецтва. Такий синтез ґрунтується на етнічних і релігійних світоглядах, духовних цінностях, багатій культурній спадщині. *Новизна дослідження* полягає у репрезентації творів, які демонструють інноваційні підходи до музичної творчості в Казахстані. Етнічні й сучасні елементи, об'єднані на основі духовних і культурних цінностей, формують новий тип музичного мистецтва. У такий спосіб мистецтво відображає національну ідентичність і сприяє міжкультурному діалогу між Сходом і Заходом у світовому культурному просторі. *Перспективи подальших досліджень* спрямовані на подальше вивчення казахстанського музичного мистецтва у міждисциплінарному контексті для пошуку нових форм синтезу вокальних, аудіовізуальних, цифрових елементів, здатних розширити межі творчості і концертної практики та зберегти культурну ідентичність в умовах глобалізації.

Ключові слова: казахська культура, національні традиції, етнічне мистецтво, етно-джаз, фолк-рок, естрадне мистецтво, симфонічна музика.

Надійшла до редакції 13.11.2024 р.

УДК 787.02: 745

РОЛЬ ЛЮДМИЛИ ЖОГОЛЬ У ПРИВНЕСЕННІ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В ЖИТТЄВИЙ ІНТЕР'ЄР

Алла Дяченко – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри промислового дизайну і комп'ютерних технологій, декан факультету декоративно-прикладного мистецтва Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука, Київ

DOI

pani.alla0107@gmail.com

Висвітлено творчий внесок Людмили Жоголь у впровадження національних мотивів у дизайн інтер'єрів. Акцентовано на характерних рисах її стилю та особливостях використання елементів народної культури; досліджено творчий шлях художниці, її значущий внесок у розвиток мистецтва та дизайну України. Відзначено, що Л. Жоголь стала яскравим представником сучасного українського дизайну, акцентуючи на значимості національних традицій у сучасному мистецтві, Школа українського дизайну являє собою унікальне поєднання історичної художньої спадщини та інноваційних підходів сучасних митців, як це відображено у творчості Л. Жоголь. Її гобелени відкривають перед глядачем зачарований світ фантазій, насичений як фольклорними мотивами, так і гармонійними художніми образами. Визначено, що твори майстрині демонструють глибокий талант, знання, відчуття стилю і здатність до синтезу національного спадку та загальнолюдських цінностей у своїх сюжетних і декоративних гобеленах. Вони сучасні за своєю натурою, але водночас нерозривно пов'язані з традиціями як декоративного, так і монументального мистецтва, що втілюються в життєвому інтер'єрі. Головною особливістю їх застосування є їх здатність прикрашати громадські простори, виконуючи естетичну та виховну ролі. Гобелен, як важливий елемент монументально-декоративного мистецтва, вимагав овізнення у творчому вислові, нової мови та переосмислення. Визначено, що інтер'єрні гобелени Л. Жоголь у стилі «монфлор» відповідали сучасним естетичним запитам, забезпечуючи гармонію з сучасними відчуттями і відмовляючись від строгого соціалістичного контексту. Гобелени мисткині є відображенням її душевних пошуків, щиросердної любові до природи та її глибокого розуміння краси оточуючого світу. Її твори ніби вирвалися з часу та історичних обставин. Чарівний світ квіткових гобеленів відкриває лірику природи. Крізь свої твори Л. Жоголь передає багатство та щедрість української природи, відображаючи свою безмежну пристрасть до рідної землі.

Ключові слова: народний художник України Людмила Жоголь, українське мистецтво, національний дизайн, художній текстиль, гобелени, життєвий інтер'єр.

Видатна особистість Людмили Євгенівни Жоголь, народного художника України, академіка Української академії архітектури (1930-2015 рр.), успішно об'єднувала в собі роль талановитого художника, управлінця та дослідника. Її внесок до розвитку українського мистецтва відзначено золотими рядками історії. Людмила Євгенівна стала піонером у впровадженні гобелену та декоративних тканин у публічні інтер'єри, додаючи їм особливого національного шарму. Розглядаючи дизайн як інструмент

культурного впливу на суспільство, важливо звернутися до історії національного дизайну, аналізуючи його у контексті сучасних культурних трендів та його місця в освітньому процесі.

Актуальність дослідження полягає в тому, що дизайнерські і творчі центри мають працювати над вивченням різноманітних граней культури і мистецького спадку Л. Жоголь, включаючи дизайн-культурологію, з оглядом на екологічні, етнографічні та мистецькі аспекти. У контексті Болонської системи освіти потрібно переглядати і модернізувати підходи до дизайнерської освіти. Саме завдяки дослідженням спадку і робіт Л. Жоголь можемо розуміти тенденції сучасного дизайну і важливість інтеграції національних традицій у сучасне проектування простору і життєвого інтер'єру [12]. Для ефективного вивчення цих аспектів важливо провести глибокий аналіз взаємозв'язку між традиційним і сучасним контекстом оздоблення життєвого інтер'єру.

Огляд останніх публікацій. Дослідження ролі Людмили Жоголь у привнесенні народних традицій в життєвий інтер'єр є важливим аспектом сучасного мистецтвознавства. Багато наукових праць присвячено аналізу її творчості та внеску у розвиток українського декоративного мистецтва.

Бабій Н. у своїй статті [1] досліджує сучасні культурно-мистецькі практики, що є важливими для розуміння контексту, в якому працювала Людмила Жоголь. Аналізуючи загальні тенденції в культурі, авторка підкреслює важливість інноваційних підходів у мистецтві, що безпосередньо стосується і діяльності Жоголь. У монографії В. Даниленка [3] розглядається розвиток дизайну в Україні, включаючи вплив народних традицій на сучасне мистецтво. Хоча ця робота більше зосереджена на загальному розвитку дизайну, вона дає ґрунтовні уявлення про культурний контекст, в якому створювала свої твори Людмила Жоголь.

Своєрідною енциклопедією творчого шляху Л. Жоголь є її «Гобелен: каталог творів» [4], де представлені численні роботи художниці. Цей каталог дає можливість простежити еволюцію стилю та її відданість народним традиціям. Інше важливе дослідження – стаття Л. Жоголь [5], де авторка аналізує втрати культурної спадщини міста, що вплинуло на її власні роботи та підхід до збереження традицій.

Комплексне дослідження декоративного мистецтва України представлено в п'ятитомному виданні «Історія декоративного мистецтва України» [6]. Ця робота надає широку перспективу розвитку декоративного мистецтва, зокрема і внеску Людмили Жоголь у цей процес.

Л. Жоголь завжди була активною учасницею організації мистецької освіти. В аналітичній доповіді «Мистецька освіта в Україні: розвиток творчого потенціалу в ХХІ столітті» [9] висвітлюються основні аспекти розвитку мистецької освіти, що є важливими для розуміння навчального контексту, в якому працювала Л. Жоголь.

Особливо зворушливою є стаття В. Молиня [10], яка розкриває особисті й професійні досягнення художниці, відзначаючи її роль у розвитку українського текстильного мистецтва. О. Смоляр у статті [11] також торкається важливості декоративного мистецтва в житлових інтер'єрах, що є відсиланням до робіт Л. Жоголь.

Одним із найповніших джерел про творчість Л. Жоголь є монографія З. Чегусової, Т. Кара-Васильєвої та Т. Придатко «Людмила Жоголь: чарівниця художнього текстилю» [12], в якій докладно аналізуються її художні роботи, технічні прийоми та вплив на сучасне мистецтво.

Важливим є й аналіз арт-проекту Л. Жоголь, представлений у статті З. Чегусової [13], в якій виявлено значення її робіт для розвитку українського гобелена.

Н. Янішевська у статті [14] аналізує художні прийоми, що використовуються в роботах, подібних до тих, що створювала Л. Жоголь, зосереджуючи увагу на геометричній абстракції.

У сучасних мистецтвознавчих дослідженнях значна увага приділяється впливу традиційного мистецтва на дизайн інтер'єрів, використанню текстилю у житлових просторах, а також інтеграції народного мистецтва у сучасні інтер'єри. І. Петренко та М. Сидоренко [10] досліджують як традиційні мистецькі практики впливають на сучасні тенденції у дизайні інтер'єрів. Автори акцентують увагу на тому, що інтеграція традиційних елементів у сучасні інтер'єри сприяє збереженню культурної спадщини та надає простору унікальності. Вони аналізують різні приклади використання традиційного мистецтва в сучасних інтер'єрах, відзначаючи, як це впливає на естетичні та функціональні аспекти простору.

О. Коваленко [7] досліджує використання текстильних матеріалів у житлових інтер'єрах, приділяючи увагу як сучасним тенденціям, так і традиційним підходам. Авторка підкреслює важливість текстилю як одного з основних елементів декору, що надає інтер'єру затишок та індивідуальності. Особлива увага наголошується на ролі текстилю в створенні тематичних та стилістично цілісних просторів.

Л. Григоренко та Т. Попова [2] виявляють як народне мистецтво інтегрується у сучасні інтер'єри на прикладі досвіду України та інших країн; досліджують різні підходи до включення елементів народного мистецтва в дизайн сучасних житлових просторів, підкреслюючи важливість

збереження національної ідентичності через мистецькі практики.

Загалом, згадані дослідження вказують на важливість збереження та використання традиційних мистецьких практик у сучасному дизайні інтер'єрів. Інтеграція народного мистецтва і текстильних матеріалів у житлові простори не лише збагачує їх естетично, але й допомагає зберегти культурну спадщину та національну ідентичність.

Матеріали та метод. Підхід до дослідження базується на системному та комплексному аналізі, спрямованому на детальне вивчення різних джерел, включаючи літературні та матеріальні, та на глибокому розумінні матеріалу. Використано історико-системний метод, що дозволив розглянути характер проектування простору і життєвого інтер'єру протягом конкретних історичних етапів майстрині Л. Жоголь. Серед інших – аналіз літературних джерел, натурні обстеження, стилістичний та композиційний аналізи, а також компонентний метод та міждисциплінарний структурно-семіотичний аналіз.

Метою статті є оцінка творчого внеску Людмили Жоголь в інтеграцію національних традицій у сучасний простір житлового інтер'єру, виявивши основні характеристики та особливості її підходу до дизайну та застосування елементів народного мистецтва.

Основні результати дослідження. Народна майстриня Людмила Євгенівна Жоголь відзначалася як видатний народний художник України, академік Української академії архітектури та кандидат мистецтвознавства. Вона є лауреатом премії ім. К. Білокур та кавалером ордена княгині Ольги. Людмила Євгенівна була активним членом Українського фонду культури, КОНСХУ, а також громадських ініціатив, серед яких «Жінки Києва» та «Жінки України». Її ім'я тісно пов'язане з формуванням національної школи художнього текстилю в Україні. У престижному архітектурному і науковому інституті вона збирала під своїм керівництвом талановитих художників, ставши для них лідером та джерелом натхнення протягом багатьох років.

Завдяки своєму професійному впливу та відмінним організаторським умінням вона досягла тісної взаємодії між архітекторами та художниками у сфері оформлення інтер'єрів та фасадів громадських споруд. Таким чином, гобелен, поруч із мозаїкою, керамікою та вітражами, набув значущості у створенні візуального обличчя архітектурних об'єктів. Під керівництвом Л. Жоголь та за участі митців різних спеціалізацій, інститут реалізував низку неперевершених проектів, серед яких – Будинок кіно, готелі «Україна», «Дніпро», «Національний» та «Русь» тощо [1].

Декілька десятків років Л. Жоголь присвятила створенню декоративних тканин різних типів, таких як порт'єри, скатертини, килими та гобелени. Її роботи представлені на авторитетних виставках як в Україні, так і за її межами. У своїх роботах художниця використовувала унікальний підхід, об'єднуючи традиції українського народного мистецтва з класичними європейськими техніками гобелену. Вона прагнула до довершеності кожного елемента своєї роботи, доводячи його до вищої майстерності, що свідчить про її пристрасть до мистецтва і прагнення до ідеальної якості.

У сучасній архітектурі, незважаючи на її простоту, елементи монументально-декоративного мистецтва, такі як текстиль, кераміка, витвори зі скла та металу, набувають ключового значення, надаючи інтер'єрам глибоку емоційність [8]. Готель «Русь» у м. Києві слугує яскравим прикладом такого підходу. У 1979 р. бенкетна зала цього готелю була прикрашена вражаючою композицією «Русь», створеною майстром художнього гобелену Л. Жоголь (рис. 1.).

Рис. 1. Гобелен «Русь» – художниця Л. Жоголь, м. Київ, готель «Русь», 1979 р. [5]

Досліджуючи архітектуру радянських готелів Києва, особливу увагу звернемо на готель «Жовтневий» (теперішня назва – «Національний»), збудований у 1982 р. Його оригінальність і креативність інтер'єрів залишаються актуальними й нині. Монументальне мистецтво, яке прикрашає готель, створено різними художниками в жанрах настінного мистецтва. Л. Жоголь зробила значний внесок у дизайн інтер'єрів цього готелю, розробляючи кілька величких гобеленів для нього. Один із них, названий «Квіту́ча яблуня», створений у 1983 р. та втілює в собі образ весни. На тій насиченій веселинці зелені розташована яблуня, вкрита білим і рожевим квітами. Поруч неї буйно цвітуть деревій, люпин та інші квіти. Вертикальна динаміка ліній заднього плану, створена зеленими нитками різних відтінків, додає композиції руху, наче листя колихається на вітерці. Флористичний зміст відзначається певною стилізацією. Декоративні китиці завершують композицію внизу. Тло, де градація кольору створена завдяки ниткам різної товщини та відтінків, наділяє твір неперевершеним шармом [3].

Найбільш просторий спосіб інтеграції гобелена до інтер'єру полягає в його застосуванні як декоративного елемента в приміщенні. Саме таку роль виконують гобелени в поетажних лобі готелю «Жовтневий». Окрім їхньої основної декоративної функції, вони також виконують роль візуальних путівників для гостей готелю, допомагаючи їм запам'ятати свій поверх. У роботі Л. Жоголь «Озеро в лісі» (1983 р.) чітко простежується тема поваги та гармонії з природою [11]. Цей декоративний пейзаж, представлений у м'яких пастельних тонах, дарує відчуття спокою і заряджає позитивом, підкреслюючи злагоду з природним оточенням.

Рис. 2. «Квіту́ча яблуня» Л. Є. Жоголь [4]

Рис. 3. «Озеро в лісі» Л. Є. Жоголь [4].

Композиція зображує природний ландшафт наприкінці літа. Зачарована пейзажем лісового озера у Пущі-Озерній, художниця вирішила відтворити на текстилі його дзеркальну гладь і блискучу поверхню. В результаті, вдалося створити гру переплетення світла та тіні, де хмари або дерева відображаються на поверхні води. Художниця використала тонкі відтінки блакитного, бузкового та зеленого кольорів. На передньому плані виразно виділяються контури трав, які, будучи стилізованими, додають відчуття густини. А взаємодія кольорів озера та неба створює ілюзію глибини і наповненості простору. Вражаючий монументальний арт-об'єкт став не лише прикрасою

готелю, а й видатною пам'яткою для м. Києва. Основна ідея полягала у поглибленому розумінні історичних коренів декоративного орнаменту, зокрема кольорових акцентів, ритму, динаміки та композиції елементів, натхненних природними формами [12].

В арт-роботі домінує декоративний, асоціативний та символічний підхід. Художній замисел прийнятий стихійною енергією, що проявляється у динаміці всієї композиції. Вміло використовуючи абстрактний метод зображення, автор перетворює образи рослин у чарівний світ фантазії.

Рослинні мотиви, розташовані з вільною елегантністю, створюють відчуття трав, що колихаються під дією вітру. Цей унікальний орнамент із фантастично вигнутими лініями не має дублювань, а лише неперервно перетинається та змінюється, викликаючи почуття безкінечної рухомості. Різноманіття використаних технік, включаючи гладке ткання, ворсистість та мініатюрні петлі, надає композиції виразної глибини. Гармонійно сплетені асиметричні елементи, такі як стилізовані квіти та трави, створюють заплутаний декоративний візерунок, що розтікається поза рамками гобелена [10]. У 1983 р. Л. Жоголь отримала замовлення на створення ще одного арт-твору для готелю, який отримав назву «Золота нива». За своїми розмірами (160x120 см) і незвичним стилістичним рішенням він особливо вражає глядача.

Гобелен переважно притягує увагу до своєї нижньої частини, де відображена золота нива. Колосся не лише колихається від вітру, а схиляється від ваги зрілого зерна. Шовкові нитки та люрекс вплетені в вовняне тло, створюючи блиск сонця на колосі. Між стеблами можна побачити дрібні квіти, за якими інша нива губиться в далекій перспективі. На відміну від гладкої верхньої частини, нижня виконана в різноманітних фактурах, що додає об'єму і глибини зображенню (рис. 4.).

Рис. 4. «Осінній Київ» (фрагмент) Л. С. Жоголь [4]

Темніші акценти символізують ґрунт, з якого росте колосся. Ця робота служить алегорією на багатство і плодороддя українських земель і гарно підходить для оформлення життєвих інтер'єрів.

Протягом багатьох років Л. Жоголь продовжувала дивувати керівництвом готелю «Жовтневий» своїми творами на теми природи, пори року та архітектурні мотиви м. Києва. У 1988 р. вона створила гобелен «Осінній Київ», який є декоративним зображенням ландшафтів та архітектурних пам'яток міста, включаючи сам готель. Гобелен відображає теплі осінні кольори і передає атмосферу старого м. Києва: Верховна Рада України, готель «Київ», Маріїнський парк та сам готель «Жовтневий» оточені декоративною рамкою, створеною з гілок старих дерев Печерська та осінніх квітів. Художниця вдало використала палітру осінніх кольорів, передаючи атмосферу міста в цю пору року [11].

Розглядаючи творчість видатної художниці та вченої, яка протягом свого життя створила безліч унікальних текстильних шедеврів, хочеться зберегти ту ж пристрасть до рідного краю, міста, природи

та односельців. Це надихає на створення нових арт-пропозицій сьогодення, вшановуючи таланти радянського періоду України. Проте, на сьогоднішній день інтер'єри, що претендують на етнічну автентичність, часто не відповідають очікуванням. Приклади таких зусиль – стилізація одягу персоналу під національний костюм або акцент на традиційній кухні. Але, як зауважувала Л. Жоголь, багато таких місць не відчувають духу справжньої культури і мистецтва, натомість вони пропонують поверхневу імітацію, замість глибокого відображення національної спадщини [13].

Сучасне уявлення про національно орієнтований ресторан чи кафе часто зводиться до стереотипних елементів, таких як колиби або шинка, зі стандартною пропозицією. Тут акцент робиться головним чином на декорі, де стіни, столи та інші елементи прикрашені старовинними предметами. Проте, часто не враховується глибокий підхід до дизайну, який би включав вивчення джерела натхнення, стилізації та формотворення. Сучасний дизайн громадських закладів має сприйматися як комплексний процес, що враховує історичні, географічні, етнічні та соціо економічні контексти. Такий підхід дозволяє внести в інтер'єр елементи, характерні для певної культури чи нації, надаючи їм сучасного звучання. Через детальні дослідження та адаптацію традиційних елементів можна створити нові дизайнерські рішення, які поєднують автентичність з сучасними трендами, ідеально вписуючись у нинішній контекст [9].

Багатолітній досвід і творчий пошук Л. Жоголь знайшов своє відображення в авторських методичних розробках, які науково обґрунтовують різні етапи проектування, відповідно до естетичних, соціальних, ергономічних та виробничих стандартів [14]:

Цей процес передбачає збір усієї інформації, пов'язаної з об'єктом проектування (його планування, розташування, історії та комунікаційних характеристик). Дана фаза включає в себе фотодокументацію, скетчі, розробку генерального плану та детальних планів інтер'єрів. У цей же час відбувається дослідження соціальних та практичних аспектів об'єкту, а також аналіз актуальних тенденцій в дизайні, саме ці складові були притаманні роботі Л. Жоголь. Вона обирала джерела натхнення, яке могло бути засноване на творах сучасного мистецтва, музейних експонатах, музиці українських композиторів тощо. При цьому вона уникала прямого копіювання; замість цього джерело їй слугувало як вища ідея, що формує проект. Вибір конкретного джерела натхнення часто визначався її індивідуальністю, досвідом, культурними переконаннями та поглядами на творчий процес.

Концептуальна пропозиція інтер'єру представляється Л. Жоголь через візуальне зображення, або ескізи. При створенні перспективних малюнків основний акцент ставиться на трансформацію простору, його зонування та функціональність, взаємодію з обраними асоціаціями. Далі, вона розробляла колірну палітру, вибирала матеріали та оснащення. В процесі дизайну особливий акцент робився на символіці та семантиці форм, щоб надати простору особливий, глибокий зміст. В результаті такого підходу формування інтер'єру переходило від простої геометрії до створення унікальної, впізнаваної атмосфери, що яскраво видно з інтер'єрних робіт Л. Жоголь. Композиційний підхід до інтер'єру збалансованість його графічної представності і первісної концепції, а також акцентування на високому рівні технічного виконання, саме ці вирізняло майстриню [8]. Загалом дизайн інтер'єру будувався на детальному та всебічному аналізі форм та просторових концепцій.

Л. Жоголь при аналізі кожного специфічного простору враховувала його формальні характеристики, взаємозв'язки і контекстуальне розташування. Основні аспекти, на які вона звертала увагу [11]:

- типи просторів, їхнє призначення та способи формування.
- взаємодія просторів між собою та із зовнішнім середовищем.
- оптимальне розташування входів та можливі конфігурації проходів.
- загальна естетика простору та його взаємодія із зовнішнім контекстом.

Хоча художниця залишалася вірною класичному гобелену, використовуючи основні матеріали, серед яких вовна та сизаль; її твори відображають глибоку пов'язаність із традиціями національного килимарства. Це особливо помітно у її роботах 1960-1970-х рр. Однак, її гобелени також демонструють вплив європейських культурних традицій, таких як французькі та фламандські гобелени XV-XVI ст. Ці впливи допомогли їй розробити вміння створювати декоративні композиції, в яких деталі подаються точно, а при цьому узагальнюються її спостереження природи, перетворюючись у виразний художній образ.

Висновки. Визначено, що естетичний комфорт сприяє позитивному настрою та добробуту особи. Він досягається за допомогою гармонії та єдності всіх елементів інтер'єру. В роботах Л. Жоголь основними чинниками естетичної зручності стали гармонія просторового дизайну, взаємодія кольорів, текстур та матеріалів. Щоб створити цілісний та гармонійний інтер'єр, майстриня звертала прискіпливу увагу на композицію простору, вибір кольорової палітри, обробку поверхонь, дизайн декору, а також правильне освітлення.

Аналіз показав, що монументально-декоративна творчість посідає особливе місце у формуванні витонченого дизайну громадських просторів Києва та України. Вивершення приміщень громадських споруд текстильними виробами свідчить про високий художній смак та увагу до деталей у дизайні. Творчість Л. Жоголь стала невід'ємною частиною культурної спадщини України. Її роботи, відомі не лише в Україні, але й за її межами, відображають глибокі почуття до рідної землі, її краси та багатства. Гобелени мисткині можна назвати ліричними рефлексіями, в яких вона висловлює свою любов до природи, відображає своє розуміння її краси та неперевершеності, ділячись своїми роздумами і відчуттями.

Доведено, що мистецькі роботи Л. Жоголь через застосування асоціативних елементів у дизайні інтер'єру створюють сучасний простір, що водночас відображає яскраві мотиви національної культури. Інтер'єр від майстрині утілює багатий спектр характеристик: від геометричних форм на основі вибраних мотивів до складних трансформацій і синтезу графічних орнаментів, кольорових палітр і текстур. Невід'ємною частиною є глибокий культурологічний аналіз, що враховує символіку використовуваних елементів. Ці творчі рішення Л. Жоголь представляють унікальні моделі того як може виглядати сучасний простір, що водночас підкреслює національний колорит і гармонійно вписується в загальний контекст життєвого інтер'єру.

Список використаної літератури

1. Бабій Н. П. Актуальні культурно-мистецькі практики та процеси: проблематика наукового дискурсу. *Питання культурології*. 2020. № (36). С. 69–78. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.36.2020.221047>.
2. Григоренко Л. М., Попова Т. В. Інтеграція народного мистецтва в сучасний інтер'єр: досвід України та світу. *Проблеми мистецтва*. 2021. № 3. С. 89-97.
3. Даниленко В. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури: Монографія. Харків : ХДАДМ; Колорит, 2005. 24 с.
4. Жоголь Людмила. Гобелен : каталог творів. Київ, 2005. 48 с.
5. Жоголь Л. Знищене мистецтво Києва. *Українське мистецтво*. 2004. № 3. С. 133–137.
6. Історія декоративного мистецтва України : У 5 т. Т. 5 / [голов. ред. Г. Скрипник] НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2016. 546 с. + 266 іл.
7. Коваленко О. О. Текстиль у житлових інтер'єрах: сучасні тенденції та традиції. *Декоративне мистецтво і дизайн*. 2023. № 1. С. 65-72.
8. Мистецька освіта в Україні: розвиток творчого потенціалу в ХХІ столітті: Аналітична доповідь українською, російською, англійською мовами : наук. вид. / Л. М. Масол, О. В. Базелюк, О. А. Комаровська, В. Г. Муромець, В. В. Рагозіна ; за наук. ред. Л. М. Масол. Київ : Аура Букс, 2012. 240 с.
9. Молинь В. Життя, присвячене мистецтву: пам'яті народного художника України Людмили Євгенівни Жоголь (1930-2015). *Вісник Львів. нац. акад. мистецтв*, 2017. Вип. 32. С. 12-25.
10. Петренко І. В., Сидоренко М. М. Вплив традиційного мистецтва на сучасний дизайн інтер'єрів. *Мистецтвознавчі дослідження*, 2022. № 2. С. 112-121.
11. Смоляр О. Концептуальний аналіз творів монументально-декоративного мистецтва в дизайні інтер'єрів готелів Києва 1950-1980-х років. *Народознавчі зошити*, 2017. № 4 (136). С. 977-982.
12. Чегусова З.А., Кара-Васильєва Т.В., Придатко Т.О. Людмила Жоголь: чарівниця художнього текстилю. Київ : Либідь, 2008. 264 с.
13. Чегусова З. «Людмила Жоголь і український гобелен» Враження про арт-проект, який відкрився у залах «Хлібні». URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/lyudmyla-zhohol-i-ukrayinskyu-hobelen>.
14. Янішевська Н. Геометрична абстракція як спосіб заперечення перетворення дійсності. *Мистецтвознавчий автограф : Зб. наук. пр. кафедри історії і теорії мистецтва Львів. нац. акад. мистецтв*. Львів : ЛНАМ – Сполом, 2014. Вип. 6-7. С. 163-173.

References

1. Babii N. Aktual'ni kul'turno-mystets'ki praktyky ta protsesy: problematyka naukovoho dyskursu [Contemporary art and cultural practices and processes in scientific discourse]. *Issues in Cultural Studies*, 2020. (36), 69–78. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.36.2020.221047>. [in Ukrainian].
2. Grigorenko L. M., Popova, T. V. Intehratsiya narodnoho mystetstva v suchasnyy inter'yer: dosvid Ukrayiny ta svitu [Integration of folk art into modern interior: experience of Ukraine and the world]. *Problems of art*, 2021. 3. 89-97 [in Ukrainian].
3. Danylenko V. Dyzayn Ukrayiny u svitovomu konteksti khudozhn'o-proektnoyi kul'tury [Design of Ukraine in the world context of art and design culture: Monograph]. Harkiv : KhDADM. Kolorit, 2005 [in Ukrainian].
4. Zhogol L. Hobelen: kataloh tvoriv [Tapestry: catalog of works]. Kyiv, 2005. 48 [in Ukrainian].
5. Zhogol L. Znyshchene mystetstvo Kyeva. Ukrayins'ke mystetstvo. [The destroyed art of Kyiv. Ukrainian art], 2004. 3, 133–137 [in Ukrainian].
6. Skrypnyk G. Istoriya dekoratyvnoho mystetstva Ukrayiny [History of decorative art of Ukraine]. In 5 vols., Vol. 5, National Academy of Sciences of Ukraine, IMFE named after M. T. Ryl'skyi. Kyiv, 2016 [in Ukrainian].
7. Kovalenko O. O. Tekstyl' u zhytlovykh inter'yerakh: suchasni tendentsiyi ta tradytsiyi [Textiles in residential interiors: modern trends and traditions]. *Decorative art and design*, 2023. 1, 65-72 [in Ukrainian].
8. Masol L. M. Mystets'ka osvita v Ukrayini: rozvytok tvorchoho potentsialu v KHKHI stolitti: Analitychna

dopovid' ukrayins'koyu, rosiys'koyu, anhliys'koyu movamy : nauk. vydannya [Art education in Ukraine: development of creative potential in the 21st century: Analytical report in Ukrainian, Russian, and English languages: Science. Publication]. Kyiv, Aura Books, 2012 [in Ukrainian].

9. Molin V. Zhyttya, prysvyachene mystetstvu: pam'yati narodnoho khudozhnyka Ukrayiny Lyudmyly Yevhenivny Zhohol' (1930-2015) [A life dedicated to art: in memory of the People's Artist of Ukraine Lyudmila Yevgenivna Zhogol (1930-2015)]. Bulletin of the Lviv National Academy of Arts, 2017. Issue 32, 12-25 [in Ukrainian].

10. Petrenko I. V., Sydorenko, M. M. Vplyv tradytsiynoho mystetstva na suchasnyy dyzayn inter'yeriv [The influence of traditional art on modern interior design]. *Art Studies*, 2022. 2, 112-121 [in Ukrainian].

11. Smolyar, O. Kontseptual'nyy analiz tvoriv monumental'no-dekoratyvnoho mystetstva v dyzayni inter'yeriv hoteliv Kyyyeva 1950-1980-kh rokiv [Conceptual analysis of works of monumental and decorative art in the interior design of Kyiv hotels in the 1950-1980 s.]. *Ethnological notebooks*, 2017. No. 4 (136). P. 977-982 [in Ukrainian].

12. Chegusova Z. A., Kara-Vasilyeva, T. V., Prydatko, T. O. Lyudmyla Zhohol': charivnytsya khudozhn'oho tekstylyu [Lyudmila Zhogol: the magician of artistic textiles]. Kyiv : Lybid, 2008 [in Ukrainian].

13. Chegusova Z. (2023). «Lyudmyla Zhohol' i ukrayins'kyi hobelen» Vrazhennya pro art-proekt, yakyy vidkryvsya u zalakh «Khlіbni» [Ludmila Zhogol and the Ukrainian tapestry Impressions of the art project that opened in the halls of «Hlibna»]. Retrieved from: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/lyudmyla-zhohol-i-ukrayinskyi-hobelen>. [in Ukrainian].

14. Yanishevskaya N. Neometrychna abstraktsiya yak sposib zaperechennya peretvorennya diysnosti. Mystetstvoznavchyy avtohrاف [Geometric abstraction as a way of denying the transformation of reality. Art historian's autograph]. Collection of Sciences of the Department of History and Theory of Art Lviv. national Acad. of arts Lviv, LNAM Spolom, 2014. 6-7, 163-173.

THE ROLE OF LYUDMILA ZHOGOL IN BRINGING FOLK TRADITIONS INTO LIFE'S INTERIOR

Diachenko Alla – Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor, Associate Professor of the Department of Industrial Design and Computer Technologies,

Dean of the Faculty of Decorative Applied Arts, Member of the Union of Designers of Ukraine

Kyiv, Ukraine

The article highlights Lyudmila Zhogol's creative contribution to the implementation of national motifs in interior design. Emphasis is placed on the characteristic features of her style and the features of using elements of folk culture. The article is a tribute to the outstanding craftswoman of artistic textiles and academician of the Ukrainian Academy of Architecture – Ludmila Zhogol. The creative path of the artist, her significant contribution to the development of Ukrainian art and design will be explored. It was highlighted that Ludmila Zhogol became a bright representative of modern Ukrainian design, emphasizing the importance of national traditions in modern art. The School of Ukrainian Design represents a unique combination of historical artistic heritage and innovative approaches of modern artists, as reflected in the work of Lyudmila Zhogol. Her tapestries reveal to the viewer an enchanted fantasy world, which is saturated with both folklore motifs and harmonious artistic images. It was determined that the craftswoman's works demonstrate deep talent, knowledge, a sense of style, and the ability to synthesize national heritage and universal human values in her narrative and decorative tapestries. They are modern in nature, but at the same time are inextricably linked with the traditions of both decorative and monumental art embodied in living interiors. The main feature of their use is their ability to decorate public spaces, performing aesthetic and educational roles. Tapestry, as an important element of monumental and decorative art, required a refresh in creative expression, a new language and a rethinking. It was determined that Ludmila Zhogol's interior tapestries in the «montflor» style met modern aesthetic demands, ensuring harmony with modern sensibilities and rejecting the strict socialist context. The artist's tapestries are a reflection of her spiritual quest, her sincere love for nature and her deep understanding of the beauty of the surrounding world. Her works seem to have escaped from time and historical circumstances. The magical world of floral tapestries reveals the lyrics of nature. Through her works, Lyudmila Zhogol conveys the richness and generosity of Ukrainian nature, reflecting her boundless passion for her native land.

Key words: People's Artist of Ukraine Lyudmila Zhogol, Ukrainian art, national design, artistic textiles, tapestries, living interior.

Надійшла до редакції 26.11.2024 р.

УДК: 784+159.942:316.7

ПІСЕННА ТВОРЧИСТЬ УКРАЇНСЬКИХ АРТИСТІВ У ПЕРІОД ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ ЕМОЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ МИСТЕЦЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Юлія Антипенко – викладач кафедри музичного мистецтва естради

КЗВО КОР «Академія мистецтв ім. Павла Чубинського» (м. Київ)

<https://orcid.org/0009-0003-5834-3954>

DOI

Antipenco@gmail.com

Вероніка Левко – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва естради КЗВО КОР «Академія мистецтв ім. Павла Чубинського» (м. Київ)

<https://orcid.org/0000-0002-6946-0115>

nikalevko@gmail.com

Музичне мистецтво завжди було дієвим засобом формування колективної свідомості через мистецькі засоби вираження. *Темою статті* є пісенна творчість сучасних українських естрадних виконавців в умовах воєнних подій з особливим фокусом на емоційний спектр та мистецьку рефлексію. *Мета* статті полягає в аналізі способів художнього відображення воєнної реальності та засобів музичної рефлексії, через які артисти ретранслюють складні емоційні стани, зумовлені війною. *Методологія дослідження* передбачає використання аналітичного, емпіричного та структурно-типологічного методів для досягнення дослідницької мети. *Наукова новизна дослідження* полягає в тому, що вперше проаналізовано твори сучасних українських авторів пісень у контексті впливу екстремальних обставин на художню творчість та естетичну виразність. За результатами дослідження зроблено *висновок*, що у контексті війни жанр естрадної пісні набуває особливої значущості, виконуючи функції емоційної регуляції та відображаючи колективні настрої суспільства за допомогою мистецької рефлексії. *Перспектива подальших досліджень* дозволить поглибити визначення ролі жанру пісні як засобу культурної комунікації та мобілізації суспільства, а також їх впливу на формування національної ідентичності в контексті сучасної історії.

Ключові слова: українська музика, поп-музика, українська естрада, пісні війни, мистецька рефлексія, емоційна образність музики.

Постановка проблеми. Жанр пісні демонструє виняткову здатність інтеграції вербальних і музичних компонентів, забезпечуючи синергетичний емоційний вплив на слухача, що набуває особливого значення в умовах соціально-політичної кризи. Українська музична традиція, глибоко інтегрована в національний культурний дискурс, у контексті російсько-українського військового конфлікту знову актуалізувалася як потужний механізм мобілізації суспільних настроїв. Патріотичні композиції, створені українськими митцями, виконують функцію емоційної підтримки та соціальної консолідації, відображаючи колективну травму та водночас формуючи резистентні наративи. Таким чином, пісенна творчість сучасних українських артистів стає ключовим елементом культурно-мистецької рефлексії та реконфігурації національної ідентичності в умовах війни.

Виходячи з цього, *актуальність дослідження* зумовлена ключовою роллю пісенної творчості в емоційній артикуляції колективного досвіду війни, адже музика в цей період виступає важливим засобом культурної рефлексії, формуючи патріотичні настрої та згуртованість суспільства.

Мета статті полягає в аналізі способів художнього відображення воєнної реальності та засобів музичної рефлексії, через які артисти ретранслюють складні емоційні стани, зумовлені війною.

Мета дослідження формулює наступні *завдання*: визначити роль жанру пісні як засобу емоційної комунікації автора, виконавця та слухача, дослідити поняття мистецької рефлексії та визначити роль жанру пісні у формуванні колективної рефлексії на воєнні події, виявити характерні естетичні та стилістичні особливості пісень, створених у період війни, дослідити зв'язок між пісенною творчістю сучасних артистів під час війни та соціальною емоційною згуртованістю суспільства.

Огляд останніх публікацій. Проблематика дослідження музичної творчості в контексті воєнних конфліктів охоплює широкий спектр гуманітарних наук. Вона відображається у численних наукових розвідках з історії, культурології, соціології, музикознавства та психології. Останні публікації на інтернет-ресурсах, присвячені музичній творчості українських артистів під час війни, зосереджуються, перш за все, на тому, що музика стає потужним інструментом емоційної підтримки, об'єднання та спротиву. Питання мистецької рефлексії з точки зору академічних музичних жанрів досліджуються в роботах О. і Ю. Щербаківих [12] та О. Кравчука і Н. Кречко [7]. Окреслена в цих статтях думка про те, що «трагічні події часто стають імпульсом для музичних рефлексій», цілком корелюється в контексті масової музичної культури. Дослідники І. Мартиненко, Т. Королевська, К. Юр'єва [8], О. Дзинглюк О., В. Гречиха [4] та В. Дутчак [5] у своїх наукових працях аналізують пісні, створені в різні періоди боротьби за незалежність України, зокрема під час російсько-української війни, активна фаза якої триває з 2022 р. Автори підкреслюють важливу роль пісень у підтримці бойового духу та засобу емоційної виразності. У публікаціях йде мова про те як війна змусила багатьох артистів по-новому розкритися, змінити пріоритети та відобразити свої емоційні враження у пісенній творчості. Однак, в останніх дослідженнях не достатньо уваги приділено питанням відображення емоційного стану та його проєкцій в музичних образах, що має значний музикознавчий інтерес. Питання мистецької рефлексії, зокрема як митці трансформують особисті та колективні переживання у музиці, залишаються недостатньо розкритими, незважаючи на їхній вплив на сприйняття музичних творів та їхню здатність відобразити складні емоційні стани суспільства в період війни.

Вклад основного матеріалу дослідження. Українська пісенна традиція, глибоко вкорінена в історичному та культурному коді нації, завжди виступала важливим засобом подолання кризових ситуацій. Від козацьких дум до пісень УПА, українська пісенна традиція відображає патріотизм, героїзм та боротьбу за національну незалежність. Згодом тематика цих творів еволюціонувала від епічних колективних наративів до відображення індивідуальних емоційних переживань.

Пісенна творчість українських митців під час російсько-української війни поєднує традиційні національні мотиви з інноваційними музичними стилями та функціонує як засіб документування воєнних подій і відображення складних емоційних станів українського суспільства. Проте варто зауважити, що у порівнянні з минулими періодами, сучасна пісенна творчість часів повномасштабного вторгнення акцентує увагу на індивідуальних історіях та психологічних травмах, викликаних війною.

В умовах, коли метою російської психологічної війни є деморалізація українського суспільства через страх, масова культурна продукція, зокрема естрадні пісні, ефективно протидіють цим спробам, сприяючи мобілізації населення. Український письменник В. Даниленко висловлює у своїй статті «Пісня як технологія в інформаційній війні» наступну думку: «якщо завданням психологічної війни, яку веде проти України Росія, є залякування українського суспільства, то велика кількість воєнних пісень протидіє цьому, доволі ефективно мобілізуючи населення» [3]. За його словами, пісенна творчість українських артистів опинилася в авангарді мистецького спротиву зі зрозумілих причин, і однією з них є використання пісні як інструменту інформаційного супротиву. Це закономірно з точки зору того, що естрадна пісня в нашій країні є найбільш масовим засобом комунікації артиста зі слухачем, через який, за допомогою музично-виражальних засобів у поєднанні з засобами літературними, можна впливати на емоційний стан українців.

Пісня, як найбільш давній музичний жанр, володіє винятковим потенціалом для емоційної комунікації. Синтез тексту та музики створює синергетичний ефект, здатний глибоко резонувати з внутрішніми переживаннями слухача, активуючи механізми емоційної ідентифікації та співпереживання. Поєднання вербальних символів із музичною експресією підсилює змістове навантаження, перетворюючи пісню на ефективний інструмент передачі суспільно значущих ідей та цінностей.

Емоційне сприйняття музики базується на дії музично-виражальних засобів (темп, ритм, гармонія, мелодія, тембр та ін.). Тексти пісень доповнюють музичну емоційність за допомогою семантичних та риторичних засобів. Лексичний вибір, ритмічні і фонетичні структури слів, а також метафоричні образи є ключовими для створення емоційного ефекту. Наприклад, використання метафор і символів дозволяє передати складні емоційні стани, що не завжди можуть бути виражені безпосередньо. Тому взаємодія музичних і текстових компонентів у піснях є синергетичною: вона посилює вплив на слухача, викликає комплексні емоційні реакції. Про це йде мова у статті «Патріотична пісня як невід'ємний елемент національної свідомості українців» О. Дзинглока та В. Гречихи: «Художній образ у музиці можна вважати одним із найяскравіших понять для визначення. У пісенних текстах слово поєднується з мелодією, яка підсилює смислові акценти і, по суті, дає ключ до прочитання і розуміння цього образу» [4].

Музика є видом мистецтва, здатним передавати емоційний досвід її автора на великі відстані в просторі та часі. Це – своєрідна форма мови, яка, хоча й еволюціонує з часом, проте зберігає свої основні елементи, що робить її універсальною та унікальною. Унікальність музичної мови полягає, насамперед, у тому, що, навіть без глибокого розуміння її структурних компонентів, людина все одно здатна сприйняти її емоційний зміст. Музика є трансперсональним видом мистецтва, тобто це – «тип комунікації, в якій людина трансцендентує власний досвід або досвід свого часу, місця» [1]. Через музику митець може створювати універсальні послання, які залишаються актуальними для слухачів протягом тривалого часу. Важливим є те, що музика передає не стільки факти чи події, скільки емоційні переживання людини в певному контексті.

Одночасно, будучи трансперсональним мистецтвом, музика є тісно пов'язаною з поняттям мистецької рефлексії. Мистецька рефлексія – це процес, під час якого митець переосмислює через мистецькі засоби власні почуття, думки та переживання у відповідь на певні суспільні або особисті події. Цей процес включає як індивідуальну емоційну реакцію митця на зовнішній світ, так і глибоке осмислення цих емоцій через творчість. Про це говорять у своїй роботі також і О. Кравчук та Н. Кречко: «Будь-якій особистості притаманно відчувати емоції, що є відгуком на певні події чи оточуючу реальність, ці реакції продукують певний перехід з психологічного стану у фізичний аспект. Оскільки творчі особистості звикли до самовиявлення через сферу мистецтва, ми можемо отримати мистецький продукт, як наслідок пережитих емоцій митця» [7]. За думкою науковців, індивідуальні рефлексії митця стають імпульсом як для творчого натхнення, так і для формування власної громадянської позиції, що спонукає до об'єднання громадян та участі у патріотичних, мистецьких і соціальних ініціативах.

Рефлексія в музичному мистецтві дозволяє створювати твори, які стають каналами передачі важливих соціальних і культурних сигналів, впливаючи на суспільну свідомість і формуючи певну емоційну відповідь аудиторії. За допомогою музики її творці осмислюють та передають свій досвід, емоції та переживання, що виходять за межі індивідуального контексту. Мистецька рефлексія дозволяє авторам пісні зануритися у власні емоції і трансформувати їх в універсальні звукові послання, які здатні резонувати з емоціями інших людей незалежно від часу чи місця. Музика передає не лише конкретні події

чи факти, але й внутрішні відчуття, що дозволяє слухачам ідентифікуватися з переживаннями, які вона відображає. Таким чином, музика стає засобом глибокого самопізнання та колективного розуміння, де рефлексія митця здатна пронизувати культурні та емоційні сфери суспільства.

У контексті воєнних або кризових подій, мистецька рефлексія часто проявляється у створенні музичних творів, які відображають реальні переживання суспільства, трансформуючи ці переживання у символічні форми, що допомагають зрозуміти та осмислити складні моменти історії або особистого травматичного досвіду. Музично-пісенна творчість українських артистів під час війни слугує важливим засобом емоційної взаємодії між митцями та аудиторією. Сьогодні пісенна творчість наших артистів є формою як особистої, так і колективної рефлексії. Колективна рефлексія проявляється в тому, що музика стає засобом комунікації спільних переживань, чим сприяє формуванню національної єдності та підтримці морального духу. Через музику артисти висловлюють протест проти агресії та закріплюють ідеї опору й солідарності в умовах війни.

Із початком повномасштабного вторгнення українська масова музична індустрія миттєво відреагувала на трагедію новими музичними композиціями, сповненими тонкими психологічними емоціями з одного боку, а з другого – закладеними в них потужними патріотичними закликами до боротьби та стійкості. Вже за перші місяці війни 2022 р. з'явився ряд проникливих музичних композицій. Гурт «Без обмежень» випустив патріотичну пісню «Героям UA», І. Федішин присвятила трагедії в Бучі свою пісню «Розстріляна весна». Гурт «Антигіла» випустив «В той день, коли закінчиться війна», Kazka – «I Am Not Ok», О. Винник презентував композицію «Сльози на землі», Л. Горова – «Вставай, Україно, на бій», а М. Барських представив ліричну коліскову «Буде весна» та більш активну «Don't fuck with Ukraine». Особливої ваги набуває те, як митці, раніше орієнтовані на комерційні чи нейтральні теми, почали створювати пісенні твори, що глибоко рефлексують трагічні події війни та національну боротьбу. Така трансформація тематики демонструє еволюцію їхньої творчості від розважальної до культурно-соціальної функції, використовуючи мистецтво як спосіб осмислення та відображення колективного болю й надії на перемогу. Розглянемо приклади пісенних композицій українських артистів, де емоційна виразність апелює до мистецької рефлексії на події російсько-української війни.

У перший тиждень війни видатний український поет-пісняр сучасності Ю. Рибчинський написав новий текст до пісні, що давно стала класикою української естради – «Місяць» Н. Могилевської. Співачка не лише записала нову версію пісні під назвою «Я кажу ні жадливій цій війні», а й створила до неї відеокліп, в якому поєднала кадри, що показують Україну до війни, її зміни після вторгнення російських окупантів, а також мужній захист своєї держави українцями. У перші тижні повномасштабного вторгнення відеокліп на пісню транслювався також і по телебаченню, що миттєво поширило її в маси та зробило справжнім музичним маніфестом проти насильства і руйнувань.

У порівнянні з лірико-меланхолійним оригіналом, музика пісні звучить інакше з новими словами. Висхідна кварта на початку мелодії приспіву трансформується з ліричної інтонації в контексті теми нерозділеного кохання у емоційно-потужну закличну інтонацію супротиву агресії. Н. Могилевська використовує свій вокал як інструмент безпосередньої комунікації з аудиторією, де кожна нота й фраза звучать як заклик до припинення агресії та повернення до людяності. Своєрідною емоційно-змістовною кульмінацією звучать слова молитви «Отче наш» наприкінці пісні, в яких закарбувався емоційний стан артистки в цей час: «Молюся за міста України: Маріуполь, Буча, Ірпінь, Гостомель, Харків і мій рідний Київ. За всі міста України, за людей моїх рідних – і живих, і за тих, хто вже пішов. Молось за вас усім серцем!» [10]. Музика та слова пісні відзначаються особливою емоційною силою та відвертою щирістю, яка проникає в серця слухачів, змушуючи їх замислитися над жахіттями війни та цінністю мирного життя.

Дуже скоро після виходу «Я кажу ні жадливій цій війні» Н. Могилевська знову звернулася до співпраці з Ю. Рибчинським та випустила пісню «Ми будем стояти!» (прем'єра на YouTube – 12 квітня 2022 р.). Композиція виконує роль емоційного послання, де через ліричний текст та потужний вокал відображаються колективні почуття рішучості, мужності та непохитної віри у перемогу. Авторка використовує музичні елементи для підсилення цих емоцій, створюючи потужну атмосферу протистояння, яка резонує з настроями українського суспільства. Ця пісня так само є прикладом музичної рефлексії на суспільно-політичну реальність, коли мистецтво стає формою психоемоційного захисту. Композиція апелює до колективної пам'яті та патріотичної мобілізації. Завдяки простим, але потужним музичним та ліричним засобам, пісня виконує також функцію культурного опору, спонукає до дій і формує віру в незламність українського народу.

На початку березня 2022 р. відомий український артист та музичний продюсер О. Потапенко (Потап) разом зі своєю дружиною, співачкою Н. Каменських, випустили патріотичну пісню «Я – Україна» (прем'єра на YouTube відбулась 14 березня 2022 р.). До відео співачка додала такі слова: «Тримаймося, як би важко не було. Сьогодні кожен з нас – це Україна!» [9]. Ці слова Каменських

якнайповніше виражають ідею цієї пісні. Музичні критики після прем'єри пісні зазначали, що «артистка у пісні показала, що ворожі кулі можуть ранили Україну, але ніколи не здолають її» [2]. Дійсно, текст пісні відображає ліричну героїню, яка ототожнює себе з своєю країною – Україною («тому що я – Україна»), і переживає увесь той біль, що принесла нам війна («я витримаю біль, я захищу тебе від куль, що в мене цілять звідусіль»).

У тексті багато символіки та метафор, характерних для української народної поетичної творчості («кі зацвіте калина, мов кров червоний мак», «свобода в серці як крила»). Основною ідеєю, яку втілює вірш, є те, що в кожному серці українця є та сила, яка допоможе Україні подолати ворога: «Сильна нація, вільна, єдина... Ми і є всі твої, ми – родина!».

Пісня «Я – Україна» у виконанні Н. Каменських є яскравим прикладом пісенної творчості, яка втілює емоційну рефлексію національної мистецької спільноти в умовах війни. Загальний тон пісні – трагічно-ліричний, але домінує мотив надії та віри в перемогу. Варто зауважити, що у цій пісні відсутня гіпертрофована емоційність, характерна для інших довоєнних патріотичних творів, проте присутня щирість висловлювання та емоційна відкритість. Патріотична тема пісні резонує з колективними переживаннями нації, торкаючись найглибших емоційних шарів суспільної свідомості. Цей музичний твір стає не лише відображенням особистого досвіду митця, але й символом сучасної історії, яка твориться тут і зараз завдяки мужності та незламності народу України.

Пісня «Як ти?» рок-гурту «The Hard kiss» – це ще одна з тих пісень, написаних у перші місяці російсько-української війни. Автором тексту є солістка групи Ю. Саніна, співавторами музики – Ю. Саніна та гітарист гурту В. Бебко. Відеокліп до пісні опубліковано групою на їхньому офіційному каналі YouTube 12 квітня 2022 р. У коментарі до релізу Ю. Саніна опублікувала слова, які дають змогу зрозуміти ідею та задум композиції. Про те, що саме спонукало Юлію написати пісню, вона сказала так: «Місяць я не наважувалася сісти писати, мене охоплювала ненависть і лють. А потім я вирішила, що не зможу інакше пережити ці емоції, потрібно викричати цей біль» [13].

Композицію «Як ти?» за жанром можна визначити як історичну, адже вона передає сучасний історичний період російсько-української війни. Пісня починається зі звернення до Бога («Боже, залиш мені трохи сили»). Це є досить символічно, адже під час трагічних подій ми всі звертаємося до Господа з молитвами, надією та проханням залишити живими наших близьких. У двох куплетах пісні змальовано образ сильної героїні пісні, її відчуття війни, що триває: «мій холодний розум затоплює люті злива», «очі дитини моєї країни вмить стали дорослими, а я стала скелею...». Запитання «Мамо, як ти?» у приспіві композиції є саме тими словами, які ми з початку війни говоримо своїм близьким кожного дня. За словами Юлії «Як ти» – це нове «я люблю тебе»: «У цих двох словах наша любов, турбота, переживання, страх. Найважливіше, щоб відповіли на дзвінок та повідомлення, лише тоді видихаєш» [13].

Композиція «Як ти?» гурту «The Hard kiss» є потужним прикладом сучасної української рок-музики, яка відображає емоційну напругу та трагізм, спричинені війною. Через драматичну мелодію та лірику пісня передає колективні переживання українців: біль, тривогу, гнів і, водночас, надію, незламну віру в перемогу. Цей твір символізує здатність пісенної творчості передавати глибокі емоційні стани, які переживають українці під час війни, та є виразом мистецької рефлексії її авторів на трагічні події. Композиція відображає не тільки емоцію переживання за життя рідних та близьких людей, але й силу духу та незламності українців, що робить її важливим елементом культурного опору та засобом емоційної підтримки для слухачів.

Яскравим прикладом мистецько-філософської рефлексії на воєнні події є пісня Т. Кароль «Вільні. Нескорені», написана нею влітку 2022 р. (прем'єра на YouTube 16 вересня 2022 р.). Цей твір втілює емоційно виразну рефлексію на сучасні історичні події, зокрема війну в Україні.

Для музичного аналізу даної пісні важливо розглянути її крізь призму культурної пам'яті, соціальної ідентичності та мистецького втілення національної травми. Через складні обставини війни люди проходять внутрішні трансформації, і музика стає одним із інструментів, які допомагають осмислити ці зміни. За словами співачки, центральна ідея пісні – «ідея звільнення від нав'язаних стереотипів минулого» [11]. Центральним мотивом у тексті пісні є тема трансформацій особистості та нації, спричинених сучасними трагічними подіями, яка відображає процес переосмислення національної ідентичності, що стає більш виразною та відчутною в умовах зовнішньої загрози.

Т. Кароль акцентує увагу на психологічних змінах («все можливо змінити»), які відбуваються з кожним індивідом («своє “Я” пробудити») та всім українським народом в цілому («ми будуємо нових себе»). Образи свободи і нескореності, що повторюються у тексті, символізують не лише прагнення до боротьби за зміни, але й глибокий процес особистісного та національного переродження («Ми руйнуємо рабство в собі»). Авторка пісні висловлює усвідомлення того, що попри всю жорстокість сучасної війни,

вона призведе до народження абсолютно нової нації («народжені ми в боротьбі») та формування нового типу громадянина-українця («народжений в боротьбі»). Текст пісні транслює ідею, що народ України проходить через етап внутрішнього перетворення, де цінності свободи, нескореності та єдності стають центральними елементами нового суспільного порядку. «Наш час настав, ми готові виборювати життя для вільної, непереможної країни та гордо нести свій прапор перемоги. Ця пісня, як мантра спротиву, нерв нескореності, символ неминучих змін!», – пише співачка у коментарі до відеокліпу в YouTube [11].

Таким чином, текст пісні є глибоко символічним і багатошаровим, адже за зовнішньою простотою слів ховаються складні емоційні та соціальні процеси. Мотив нескореності можна інтерпретувати як метафору духовної сили, що стає вирішальним чинником у формуванні нового, посттравматичного суспільного самовідчуття. Через символічний текст пісня втілює процеси глибинних змін у суспільній свідомості нації, яка «починає все по новому», тобто перегортає новітню сторінку своєї історії. Зміст пісні поєднує в собі як індивідуальну рефлексію артистки на сучасні події, так і колективний емоційний досвід народу, що змінюється. В той же час, музика пісні підтримує емоційну виразність, створює баланс між ліричною ніжністю та драматичною напругою.

Тож можна зробити висновок, що пісня Т. Кароль «Вільні. Нескорені» є емоційною реакцією та філософською рефлексією артистки у музичному образі на змінив суспільній свідомості під час воєнного стану.

Трохи в іншому емоційному ракурсі рефлексує на актуальні події в Україні композиція З. Огневич «Пташка». Прем'єра відеокліпу на пісню відбулась на платформі YouTube25 червня 2024 р. Цей твір створено артисткою як саундтрек до українського фільму жахів «Конотопська відьма». Сюжет фільму оповідає про молоду жінку Олену, у минулому – відьму, яка вирішує залишити свою магичну спадщину, щоб розпочати спокійне життя поруч із коханим. Проте, коли її рідне місто Конотоп стає жертвою російського вторгнення, головна героїня змушена знову звернутися до темних сил і використати давню магію для помсти ворогам.

Текст пісні «Пташка» містить у собі сильні метафори, частина яких укорінена в українському фольклорі («ворог, наче ворон», «небо стало чорним»). Образ «птаха» часто асоціюється зі свободою, проте у контексті сучасної війни цей образ набуває нового значення – слово «пташка» стає метафорою для людини, яка прагне вирватися з умов обмежень і страху, але при цьому залишається нескореною. Так само слово «Пташка» асоціюється з позивним героїні сучасної війни Катерини Поліщук – української поетеси, акторки та парамедикині Нацгвардії України.

Так само заслуговує на увагу музичний аспект цієї пісенної композиції. Мелодична структура твору базується на мелодичних елементах українських фольклорних інтонацій (які доповнюються використанням народного інструменту колісної ліри в аранжуванні), що значно підсилює емоційний вплив музики. Використання народнопісенних мотивів активує архетипові елементи музичної пам'яті слухача, пробуджуючи глибинні культурні асоціації та підсвідоме емоційне резонування з традиційною українською музичною спадщиною. Використання фольклорних мотивів не лише підсилює емоційний вплив, але й створює місток між минулим і сучасним, звертаючись до глибинних пластів культурної ідентичності, що залишаються незмінними навіть у часи великих потрясінь.

Пісня «Пташка» ілюструє процес трансформації свідомості як окремої особистості, так і колективного національного духу. Музична експресія твору через символіку птаха розкриває ідею боротьби, відплати та прагнення до свободи. Вокальне виконання З. Огневич виступає як потужний засіб емоційної комунікації, як і в її попередніх роботах, зберігає здатність передавати складні почуття з винятковою точністю. Її вокал наповнений емоційною насиченістю, знаходить відгук у слухачів. Голос «пташки», що передає тонкі відтінки смутку, надії та непохитного прагнення до волі, створює враження, що музика стає виразником колективних почуттів народу України, відображаючи його глибинні почуття та внутрішню боротьбу. Ця пісня викликає роздуми про силу волі та внутрішню свободу, які є ключовими в умовах кризи.

Висновки. Через складні обставини війни українці переживають глибокі внутрішні трансформації, які зачіпають національну ідентичність, цінності та емоційний стан. У цей період музика набуває особливого значення: вона слугує не лише засобом самовираження, а й потужним інструментом єднання та підтримки. Пісня здатна відображати біль, надію та боротьбу, формуючи новий культурний наратив, що знаходить відгук у серцях слухачів і впливає на їхні емоції. Вона об'єднує суспільство навколо спільної мети і національної ідеї. Музика стає каналом для вивільнення емоцій – страху, болю, гніву, але й водночас, надії та рішучості. Вона сприяє формуванню колективної ідентичності та відображає актуальний емоційний стан суспільства.

Із початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. пісенна творчість українських артистів почала відігравати ключову роль у процесі емоційної рефлексії, надаючи можливість як

митцям, так і слухачам за допомогою сприйняття музичних образів переосмислювати особистий і колективний емоційний досвід. Їхні пісні сприймаються як втілення сучасного стану українців через виражальну експресію образності, що реалізується засобами музичного розвитку.

Тривалий воєнний конфлікт створює нові умови для розвитку музичного мистецтва, стимулює пошук нових форм виразності та зміну жанрових і стилістичних рамок. Музика стає важливим засобом підтримки морального духу та формування емоційної стійкості, що може призвести до зростання жанрів патріотичної та протестної музики. З іншого боку, розвиток цифрових платформ і соціальних мереж сприяє розширенню аудиторії та глобальному поширенню пісенних творів, що відображають наш колективний емоційний досвід війни. Саме тому в подальшому на українську пісенну культуру очікує збільшення експериментальних і гібридних музичних форм, а також зростання уваги до митців, які створюють музику, пов'язану з сучасними соціально-політичними подіями.

Список використаної літератури

1. Балашова О. Як осмислюють війну в аудіовізуальному мистецтві. URL: <https://www.ukrainer.net/audiovizualne-mystetstvo-viyna/> (дата звернення: 10.09.2024).
2. Бережанський І. Каменських розповіла як зі сльозами на очах записувала пісню про війну. URL: <https://tsn.ua/ato/kamenskih-rozpovila-yak-zi-slozami-na-ochah-zapisovala-pisnyu-pro-viynu-2013226.html> (дата звернення: 22.09.2024).
3. Даниленко В. Пісня як технологія в інформаційній війні. URL: <https://idpo.org.ua/articles/5444-pisnya-yak-tekhnologiya-v-informacijnij-vijni.html> (дата звернення: 15.09.2024).
4. Дзинглюк О. С., Гречиха В. А. Патріотична пісня як невід'ємний елемент національної свідомості українців. *Закарпатські філологічні студії*, 2021. Вип. 9. Т. 2. С. 118-123.
5. Дутчак В. Від музики Майдану до музики війни: український феномен. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects*: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. С. 716–725. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-86>.
6. І музика може стати зброєю. Як українська лють під час війни перетворилася на пісню. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/i-muzyka-mozhe-staty-zbroyeiu-yak-ukrayinska-liut-pid-chas-viynu-peretvorylasia-na-pisniu/> (дата звернення: 02.09.2024).
7. Кравчук О., Кречко Н. Музичні рефлексії українських митців у період військового стану. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Музика в діалозі з сучасністю: освітні, мистецтвознавчі, культурологічні студії»*. Київ: КНУКіМ, 2022. С. 63-66.
8. Мартиненко І., Королевська Т., Юр'єва К. Пісні війни: естафета крізь століття. *Методологія сучасних наукових досліджень*: зб. наук. пр. за результатами XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 300-річчю Г. С. Сковороди, Харків, 12–13 трав. 2022 р. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2022. С. 97–103.
9. Настя Каменських. «Я – Україна». Відеокліп. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ofspgP0cKbE&ab_channel=NKofficial (дата звернення: 22.09.2024).
10. Наталія Могилевська – Я кажу ні жадливій цій війні. Відеокліп. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UF02wDTfeZA&rc=1> (дата звернення: 22.09.2024).
11. Тіна Кароль – Вільні. Нескорені. Відеокліп. URL: https://www.youtube.com/watch?v=tf2f7Cub9A_ (дата звернення: 20.09.2024).
12. Щербакова О. К., Щербаков Ю. В. Музичні рефлексії на трагічні події XX – XXI століть у творчості європейських та українських композиторів. *Modern culture studies and art history: an experience of Ukraine and EU*. Collective monograph. Riga: Izdevniecība “Baltija Publishing”. 2020. P. 513–532.
13. The Hardkiss – Як ти? Відеокліп. URL: https://www.youtube.com/watch?v=0P8QJ-x68PI&ab_channel=TheHARDKISS (дата звернення: 19.09.2024).
14. Zlata Ognevich – Пташка (Кліп). *Нотатки про українську музику*. URL: <https://notatky.com.ua/zlata-ognevich-ptashka/> (дата звернення: 28.09.2024).

References

1. Balashova O. Yak osmysliuit viinu v audiovizualnomu mystetstvi. URL: <https://www.ukrainer.net/audiovizualne-mystetstvo-viyna/> (data zvernennia: 10.09.2024).
2. Berezhanskyi I. Kamenskykh rozpovila, yak zi slozamy na ochakh zapysovala pisniu pro viinu. URL: <https://tsn.ua/ato/kamenskih-rozpovila-yak-zi-slozami-na-ochah-zapisovala-pisnyu-pro-viynu-2013226.html>
3. Danylenko V. Pisnia yak tekhnolohiia v informatsiini viini. URL: <https://idpo.org.ua/articles/5444-pisnya-yak-tekhnologiya-v-informacijnij-vijni.html> (data zvernennia: 15.09.2024)
4. Dzynhliuk O. S., Hrechykha V. A. Patriotychna pisnia yak nevid'iemnyi element natsionalnoi svidomosti ukrainsiv. *Zakarpatski filolohichni studii*. Vypusk 9. Tom 2. S. 118-123.
5. Dutchak V. Vid muzyky Maidanu do muzyky viiny: ukrainskyi fenomen. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects*: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. S. 716–725. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-86>.

6. I muzyka mozhe staty zbroieiu. Yak ukrainska liut pid chas viiny peretvorylasia na pisniu. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/i-muzyka-mozhe-staty-zbroyeiu-yak-ukrayinska-liut-pid-chas-viiny-peretvorylasia-na-pisniu/> (data zvernennia: 02.09.2024).

7. Kravchuk O., Krechko N. Muzychni refleksii ukrainskykh myttsiv u period viiskovoho stanu. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Muzyka v dialozi z suchasnistiu: osviti, mystetstvoznavchi, kulturolohichni studii»*. Kyiv : KNUKiM, 2022. S. 63-66.

8. Martynenko I., Korolevska T., Yurieva K. Pisniviiny: estafeta kriz stolittia. *Metodolohiia suchasnykh naukovykh doslidzhen* : zb. nauk. pr. Za rezultatamy Kh VIII Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 300-richchiu H. S. Skovorody, Kharkiv, 12–13 trav. 2022 r. Kharkiv : KhNPUim. H. S. Skovorody, 2022. S. 97–103.

9. Nastia Kamenskykh. «Ya – Ukraina». Videoklip. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ofspgP0cKbE&ab_channel=NKofficial (data zvernennia: 22.09.2024)

10. Nataliia Mohylevska – Ya kazhu ni zhakhlyvii tsii viini. Videoklip. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UF02wDTfeZA&rc=1> (data zvernennia: 22.09.2024).

11. Tina Karol – Vilni. Neskoreni. Videoklip. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tf2ff7Cub9A>.

12. Shcherbakova O. K., Shcherbakov Yu. V. Muzychni refleksii na trahichni podii XX – XXI stolit u tvorchosti yevropeiskykh ta ukrainskykh kompozytoriv. *Moder nculture studies andarthistory: anexperience of Ukraineand EU*. Collective monograph. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2020. P. 513–532.

13. The Hardkiss – Yak ty? Videoklip. URL: https://www.youtube.com/watch?v=0P8QJ-x68PI&ab_channel=TheHARDKISS (data zvernennia: 19.09.2024).

14. Zlata Ognevich – Ptashka (Klip). *Notatky pro ukrainsku muzyku*. URL: <https://notatky.com.ua/zlata-ognevich-ptashka/> (дата звернення: 28.09.2024).

SONG CREATIVITY OF UKRAINIAN ARTISTS DURING THE WAR PERIOD IN THE CONTEXT OF THE EMOTIONAL EXPRESSIVENESS OF ARTISTIC REFLECTION

Yuliia Antypenko – Lecturer of the Department of Musical Popular Art Communal Higher Educational Establishment Of Kyiv Regional Council «Pavlo Chubynsky Academy of Arts», Kyiv, Ukraine.

Veronika Levko – Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Musical Popular Art Communal Higher Educational Establishment Of Kyiv Regional Council «Pavlo Chubynsky Academy of Arts», Kyiv, Ukraine.

Musical art has always been an effective means of shaping collective consciousness through artistic forms of expression. *The topic of this study* is the song craft of contemporary Ukrainian pop performers during wartime, with particular attention to the emotional spectrum and artistic reflection. *The goal* is to analyze the ways in which wartime reality is artistically portrayed, and the means of musical reflection through which artists convey complex emotional states caused by war. *The research methodology* involves the use of analytical, empirical, and structural-typological methods to achieve the study's goals. *The scientific novelty* of the research lies in the fact that, for the first time, the works of modern Ukrainian songwriters have been analyzed in the context of how extreme circumstances influence artistic creativity and aesthetic expression. *Based on the results* of the study, it was concluded that, in the context of war, the pop song genre acquires special significance, serving the functions of emotional regulation and reflecting the collective sentiments of society through artistic reflection. *Further research* perspectives will allow for a deeper understanding of the role of the song genre as a means of cultural communication and social mobilization, as well as its impact on shaping national identity in the context of contemporary history.

Key words: Ukrainian music, pop music, Ukrainian pop music, war songs, artistic reflection, emotional imagery of music.

Надійшла до редакції 13.11.2024 р.